

Ελληνόγλωσση Υπερλογοτεχνία της Διασποράς

Ιάκωβος Γαριβάδης

Hyper-Literature of the Greek Diaspora: It is a fact that a plethora of studies have been carried out on all types of traditional literature, with the exception of literature in electronic formats, an area which has remained largely unexplored. This paper examines one facet of such literature as a distinct body; that which appears in digital format on the Internet in Greek, mainly created by writers of the Diaspora. Greeks abroad have an important presence in this area, one which is evidently worthy of further research.

The historical period covered in this study is ten years starting from the mid-nineties, when languages other than English acquired the technological capability to appear in droves in this new medium. Here, it is shown that this type of literature boasts a significantly improved potential for the adventurous writer, on account of its ease of composition, its inexpensive publishing means and its numerous display formats.

Electronically presented literature is defined by some as *hyper-literature*; a term loosely used to describe that creative type of writing which is digital and appears in textual format whilst it can be enhanced by picture, sound or video. The scope is to discover its significance within the realm of its conventional counterparts.

Εισαγωγή

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερευνητών που ασχολήθηκαν μέχρι σήμερα με τη λογοτεχνία μελέτησαν εκείνο το είδος των κειμένων που είναι καταγραμμένα και εμφανίζονται σε βιβλία, περιοδικά ή άλλα έντυπα. Η παρούσα έρευνα, που ξεκίνησε τον Οκτώβρη του 2002, εξετάζει μια εντελώς διαφορετική μορφή λογοτεχνίας η οποία παρουσιάζεται ηλεκτρονικά, και διατίθεται δημόσια σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου δια μέσου της τεχνολογικής εξέλιξης οπτικοακουστικών μέσων. Εδώ καταγράφονται τα αίτια που συνετέλεσαν στην εκπόνηση της έρευνας, ενώ για λόγους περιορισμένου χώρου δεν αναλύονται τα περισσότερα παραδείγματα.

Ο κύριος σκοπός της έρευνας είναι να φανερώσει τη σύγχρονη όψη της ελληνόγλωσσης λογοτεχνίας της Διασποράς στο Διαδίκτυο.¹ Ως πηγή χρησιμοποιείται αποκλειστικά ο χώρος του Διαδικτύου του οποίου γίνεται όλο και πιο συχνή η χρήση από το ευρύτερο κοινό.

Ορολογία

Ο τομέας αυτός της λογοτεχνίας ονομάζεται *Ηλεκτρονική ή Ψηφιακή Λογοτεχνία* ή κατ' άλλους *Υπερλογοτεχνία*, χρήση της οποίας γίνεται σ' αυτή τη μελέτη. Ο όρος *Υπερλογοτεχνία* αναφέρεται στη λογοτεχνία που δεν αποτελεί μέρος του

¹ Διαδίκτυο = παγκόσμιο δίκτυο δια μέσου του οποίου συνδέονται υπολογιστές και ανεξάρτητα δίκτυα υπολογιστικών συστημάτων που είναι εγκατεστημένα σε πανεπιστήμια, βιβλιοθήκες, επιχειρήσεις, ιδρύματα και οργανισμούς και επιτυγχάνεται η μεταξύ τους επικοινωνία, καθώς και η παροχή στον χρήστη διαφόρων υπηρεσιών (Μπαμπινιώτης, 2002:479) μια υπερλεωφόρος επικοινωνίας μεταξύ ηλεκτρονικών υπολογιστών οπουδήποτε στον κόσμο, που επιτρέπει ατομική και ομαδική επικοινωνία, αλλιώως Κυβερνοχώρος (στ' αγγλικά *Internet*). Ο τρόπος επικοινωνίας αυτών των ηλεκτρονικών υπολογιστών στο Διαδίκτυο γίνεται κυρίως δια μέσου προκαθορισμένης και εγκαταστημένης υπέργειας καλωδιακής συνένωσης (ονομαζόμενη "τοπολογία του Δικτύου"). Αποτελεί ένα στοιχειώδη τρόπο δικτυακής επικοινωνίας με τη μεταφορά δεδομένων από ένα αισθητήρα μεταλλάκτη σε έναν υπολογιστή. Αυτή η διαδικασία γίνεται on line σε πληθώρα καταγραφικών συστημάτων και προαπαιτεί την ψηφιοποίηση των μετρητικών δεδομένων.

εκτυπωμένου, ούτε του προφορικού, αλλά του καταγεγραμμένου σε ηλεκτρονική μορφή, έχοντας την ιδιότητα να μεταδίδεται χρησιμοποιώντας κυρίως ψηφιακά εφαρμοσμένα μέσα και μηχανισμούς, ως επί το πλείστον δια μέσου ηλεκτρονικών υπολογιστών στο Διαδίκτυο. Ο όρος *Υπερλογοτεχνία* υιοθετήθηκε διότι η πρόθεση “υπέρ/hyper” συναντάται σε αρκετούς ορισμούς των ψηφιακών μέσων του Διαδικτύου αλλά δεν συγγενεύει αναγκαστικά στο νόημα με τους όρους υπέροχο, υπεράξιο ή υπεράνθρωπο αλλά περισσότερο με το υπερσύγχρονο και υπερκόσμιο.

Η έρευνα καλύπτει την ανεπαρκή επιστημονική μελέτη της υπερλογοτεχνίας της Διασποράς και περιορίζεται, όσο είναι δυνατό, σε εστίες συλλογικού έργου αποκλειστικά στην ελληνική γλώσσα, δηλαδή σε οργανώσεις συγγραφέων της διασποράς ή ελληνόγλωσσων ηλεκτρονικών περιοδικών που βρίσκονται στο Διαδικτυακό χώρο (βλ. Πηγές). Έχουν δηλαδή αποφευχθεί αυτοπροβολές λογοτεχνών.

Εργαλεία

Σημειώνεται πως στην έρευνα του Διαδικτύου για τη μελέτη αυτή χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο ο μηχανισμός αναζήτησης *Google*® που βρίσκεται στη διεύθυνση www.google.com, μια ανεπτυγμένη μέθοδο αναζήτησης πληροφοριών η οποία δεν υπήρχε πριν το τέλος του εικοστού αιώνα. Επίσης έγινε χρήση διαφόρων ηλεκτρονικών προγραμμάτων (*software*) που διευκόλυναν την εξεύρεση και αποθήκευση πληροφοριών.

Ιστορικό

Από τα μέσα του 1995 εμφανίστηκαν για πρώτη φορά μερικά δείγματα υπερλογοτεχνίας από ελληνόγλωσσα άτομα της Διασποράς που έκαναν τα πρώτα τους βήματα στο Διαδίκτυο. Τότε, σημειώνεται πως δεν υπήρχε η σημερινή πληθώρα των κόμβων² στο χώρο και ιδιαίτερα αυτών στην ελληνική γλώσσα ήταν πολύ περιορισμένη.

Παλαιότερες μελέτες υπερλογοτεχνίας επεσήμαναν ότι:

...Ποτέ άλλοτε δεν ανακατάωθηκα με το τραχύ και επικό παρόν μας τόσα μεγαλοφάνταστα οράματα αμέσου και πιθανοτάτου μέλλοντος, τροφοδοτημένα ακριβώς απ' αυτό το παρόν που εντατικά και τραγικά ζούμε. Τόσες δυνατότητες δράσης, δημιουργίας, κυριαρχίας, απόλαυσης, βολιδοσκόπησης του αγνώστου, ονειροπόλησης και φυγής, ενθουσιασμού και τρόμου, τόσα αντιδραστήρια και διεγερτικά προσφέρει σήμερα στον άνθρωπο η εποχή μας, ώστε θα λέγαμε πως το ιδανικό του είναι να διασχίσει τη ζωή με ταχύτητα βέλους, όχι από την άποψη του χρόνου, μα από τη λαχτάρα και τον πειρασμό να μην αφήσει τίποτε αδοκίμαστο... (Καραντώνης, 1990:12).

² Κόμβος = στο Διαδίκτυο αποτελεί μια ομάδα ιστοσελίδων που διατηρείται στον ίδιο ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Ακόμη νωρίτερα είχε επισημανθεί:

Η Τεχνολογική ανάπτυξη του πολιτισμού έχει φτάσει, στις μέρες μας, σε απίθανα ύψη. Κι όλη αυτή η καταπληκτική πρόοδος, που θάπρεπε νάχει κάνει τον άνθρωπο ευτυχισμένο, δεν κατάφερε παρά να τον υποδουλώσει, να τον κάνει σκλάβο της, να του φορτώσει την ψυχή μ' ένα φθοροποιοί και καταλυτικό άγχος, όμοιο με το θάνατο. Αυτή την καθημερινή αγωνία, που πολλαπλασιάζεται από την μια εποχή στην άλλη, και απειλεί με καταποντισμό την ανθρώπινη ύπαρξη, μόνο ένας ανήσυχος στοχαστής μπορεί να την διανοηθεί και να συλλάβει τις ολέθριες συνέπειές της... (Τσάκαλος, Μπατάγιας, 1970:Πρόλογος).

Αυτές οι “ολέθριες συνέπειες” δεν είναι και τόσο εμφανείς σήμερα, παρά την πάροδο πέρα των τριάντα-πέντε χρόνων από την έκδοση αυτής της ανθολογίας,³ απ' όπου και το αμέσως πιο πάνω κείμενο, είναι γεγονός όμως πως η υπερταχεία τεχνολογική ανάπτυξη τον άνθρωπο δεν τον κατέστησε ευτυχισμένο ενώ οι ανήσυχτοι στοχαστές μελετούν το γεγονός και το αντικατοπτρίζουν στα έργα τους και στη ζωή τους.

Με την εμφάνισή του το Διαδίκτυο έδωσε αρκετή ώθηση στην εξάπλωση και ανταλλαγή λογοτεχνικών κειμένων σ' ολόκληρο τον κόσμο. Στο άρθρο του ο Πάσχος Μανδραβέλης, ομολογεί πως οι συγγραφείς και καλλιτέχνες “...μπορούν πλέον να εκδίδουν μόνοι ηλεκτρονικά έργα τους...”⁴ Γίνεται επίσης μνεία για την επαφή των Ελλήνων της Διασποράς με συμπατριώτες τους στην Ελλάδα (Καναράκης, Σύδνεϋ, 1985:84):

(...In the modern period of the Greek Diaspora...), ερμηνεία — (Στην πιο πρόσφατη περίοδο των Ελλήνων της Διασποράς, όπως και σε κάθε άλλη περίοδο, Έλληνες διανοούμενοι του εξωτερικού προσπαθούσαν πάντα να διατηρούν στενή σχέση με τα ρεύματα διανοουμένων της Ελλάδας... Δυστυχώς, αυτή η ενέργεια και δημιουργία δεν έτυχε πάντα ανάλογης αναγνώρισης και εκτίμησης στις χώρες εγκατάστασής τους).⁵

³ Γ. Τσάκαλος, Ν. Μπατάγιας, 1970, “Πανελλήνιος Ανθολογία Πεζογραφίας και Ποιήσεως”, *Τυποκαλλιτεχνική*, Πειραιάς.

⁴ Π. Μανδραβέλης, 2000, “Κερδίζουν έδαφος οι ηλεκτρονικές εκδόσεις βιβλίων”, “*Mathisis – Greek Internet Forum*”, www.mathisis.com. “...An απέδειξε κάτι η ψηφιακή επανάσταση είναι η ελαχιστοποίηση του ρόλου των μεσαζόντων σε όλο το φάσμα της οικονομίας. Από το ηλεκτρονικό λιανεμπόριο που καταργεί κομμάτια της λιανικής πώλησης (άρα και λιανοπωλητές) μέχρι τα μεσαία στελέχη των μεγάλων επιχειρήσεων (που στην ουσία λειτουργούσαν ως διαυλοι μηνυμάτων της ανώτατης διοίκησης με τους εργαζόμενους), μέχρι τους συγγραφείς, καλλιτέχνες κ.λπ. (που μπορούν πλέον να εκδίδουν μόνοι, ηλεκτρονικά τα έργα τους) ο ρόλος των μεσαζόντων συρρικνώνεται με ταχύτατους ρυθμούς. Αυτή είναι η πρώτη αναπηρία της προσπάθειας για την ηλεκτρονική έκδοση και πώληση βιβλίων. Η δεύτερη έχει να κάνει με το τεράστιο ζήτημα της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ένα βιβλίο σε υλική μορφή, όταν αγοραστεί από κάποιον μπορεί να δανειστεί από πέντε το πολύ δέκα ανθρώπους. Δεν είναι δυνατόν να γίνει μαζικός δανεισμός. Ένα πνευματικό έργο σε ηλεκτρονική μορφή μπορεί να αναπαραχθεί ανέξοδα και ταχύτατα και να πλημμυρίσει την υφήλιο σε λίγες μόνο μέρες. Ακόμη κι αν δεν υπήρχε πειρατεία το έργο νόμιμα μπορεί να εξαπλωθεί σε όλη την γη με γεωμετρικό ρυθμό. Αν κάποιος αγοράσει το έργο και το δανείσει-δώσει σε πέντε φίλους και αυτοί οι πέντε το δανείσουν-δώσουν σε πέντε ακόμη σε μια μέρα αυτό το έργο μπορεί να δανειοδοτηθεί σε εκατομμύρια ανθρώπους, γρήγορα, καθαρά και νόμιμα...”

⁵ “As well as literary works previously published in book form, I present in this anthology material

Εξετάζοντας αυτή τη διαπίστωση μπορεί επίσης να ειπωθεί πως άτομα και παρεμφερείς οργανισμοί που ασχολούνται με την ελληνική λογοτεχνία στη Διασπορά δεν έτυχαν ακόμη της αρμόζουσας αναγνώρισης από τη χώρα προέλευσης τους. Υπάρχουν δείγματα αναγνώρισης αυτής της τέχνης από κυβερνητικούς οργανισμούς στη χώρα διαμονής, όπως οι αρχικές ιστοσελίδες του Συνδέσμου Ελλήνων Λογοτεχνών Αυστραλίας οι οποίες από τον Απρίλιο του 2003 καταγράφηκαν και καταχωρήθηκαν στο αρχείο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Αυστραλίας στην Καμπέρα (*nla.gov.au/nla.arc-34333*). Τοιουτοτρόπως, είναι δυνατόν να συμπεράνει κανείς ότι η υπερλογοτεχνία απέκτησε πλέον τη διαχρονικότητα της αντίστοιχης παραδοσιακής εκτυπωμένης μορφής λογοτεχνίας.

Η υπερλογοτεχνία, που αποτελεί φάσμα του κυρίου κορμού της λογοτεχνίας, πρωτοεμφανίστηκε περί τα τέλη του εικοστού αιώνα με την εγκατάσταση και λειτουργία του Διαδικτύου και έκτοτε διευρύνεται συνεχώς. Η ελληνόγλωσση λογοτεχνία ομογενών της Διασποράς έχει εμφανιστεί στον Καναδά και στην Αυστραλία από τις αρχές του 1996 σχεδόν ταυτόχρονα. Σαν αποτέλεσμα της εμφάνισης της υπερλογοτεχνίας πλέον όροι και συνιστώσες της λογοτεχνίας καθώς και λογοτεχνικά αρχεία, πρέπει να επαναπροσδιοριστούν για να την συμπεριλάβουν, εφόσον μπορεί κάλλιστα να μεταδίδεται απ' ευθείας στο αναγνωστικό κοινό εντός του Διαδικτύου ή ακόμη και εκτός με ηλεκτρονικά μέσα όπως π.χ. δισκέτες αποθήκευσης ψηφιακών κειμένων.

Είναι δυνατό να υπάρξει υπερλογοτεχνία σε διάφορα ηλεκτρονικά μέσα που αποθηκεύουν και επεξεργάζονται πληροφορίες. Για παράδειγμα, υπάρχει πιθανότητα να δημιουργηθεί υπερλογοτεχνία και εντός της χρήσης της φορητής τηλεφωνίας ή οποιουδήποτε άλλου μέσου το οποίο έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει μηνύματα χρησιμοποιώντας τη γλώσσα ως εγχειρίδιο. Η έρευνα όμως δεν καταπιάνεται με τον τομέα αυτό, άλλωστε η φορητή τηλεφωνία δεν αποτελεί χώρο κοινής πρόσβασης γι' αυτό περιορίζεται στο χώρο των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Η μελέτη αυτή έχει περιοριστεί σε μια καθορισμένη περίοδο δέκα ετών από το 1996, όχι όμως σ' ένα γεωγραφικό χώρο. Το Διαδίκτυο πιστεύεται ότι βρίσκεται ακόμη σε εφηβική μορφή και θεωρείται πιθανό πως μελλοντικά θ' αποτελέσει ένα ακόμη σοβαρότερο μέσο εγκατάστασης και διάδοσης της υπερλογοτεχνίας.

Έχει επίσης γίνει προσπάθεια να επικεντρωθεί η αναζήτηση πληροφοριών σε κόμβους δημιουργίας ομογενών οι οποίοι αναγνωρίζονται μέσω της εργασίας τους στη γλώσσα και τον πολιτισμό των Ελλήνων γενικά και όχι ειδικών πολιτικο-εθνικο-θρησκευτικών πεποιθήσεων. Οι επινοητές αυτοί έχουν καταβάλει ιδιαίτερη

---

that was scattered in old newspapers and periodicals or which lay forgotten and unpublished in manuscripts or family archives, because I believe that unpublished material can be of equal literary value to that which has been published as a book – apart from the fact that such works often reflect the social currents and values of a writer's times." (Καναράκης, Σύδνεϋ, 1987.)

προσπάθεια εναρμόνισης της δημιουργίας τους με αυτή των συναδέλφων τους στην Ελλάδα, του χώρου όπου αντλούν κουράγιο και ιδέες εξάσκησης και διάδοσης των εργασιών τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο διατηρούν την επαφή τους με την πατρίδα εξασκώντας τη γλωσσική τους ευχέρεια και συνδέονται μεταξύ τους με ιστορικά, πολιτισμικά και γλωσσικά γνωρίσματα.

Η υπερλογοτεχνία που μελετάται έχει δημιουργηθεί εκτός του Ελληνικού γεωγραφικού χώρου, ως επί το πλείστον από ομογενείς. Σε κάθε της στάδιο προσδιορίζει τα χρονικά πλαίσια στα οποία έχει διεξαχθεί για να μεταδώσει τη σωστή διάρθρωση των βάσεων πληροφοριών ή σελίδων του Διαδικτύου με τις οποίες ασχολείται. Αυτό γίνεται διότι διάστημα και μόνο ενός μηνός αποτελεί μεγάλο χρονικό πλαίσιο για την τεχνολογική εξέλιξη. Κάθε σταδιακή επίσκεψη στους χώρους του Διαδικτύου έχει ν' αναδείξει τις δικές της ιδιαιτερότητες.

Η μελέτη έγινε με βάση όχι το γεωγραφικό χώρο όπου βρίσκονται εγκατεστημένοι οι υπερυπολογιστές⁶ αλλά το χώρο όπου ζουν οι συντάκτες των ιστοσελίδων.⁷ Ιστοσελίδες μπορεί να έχουν εγκατασταθεί σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, ανάλογα με την προτίμηση του/της συντάκτη και τα οικονομικά συμφέροντα, σημασία όμως για τη μελέτη αυτή έχει ο χώρος όπου είναι μόνιμα εγκατεστημένα τα άτομα που τις δημιουργούν.

Στη εποχή μας υπάρχει πληθώρα υλικού βασισμένου σε έναν αριθμό λογισμικών εφαρμογών (όπως αυτού των *Windows*® της υπερπόντιας εταιρείας *Microsoft*®) στο Διαδίκτυο. Μέσα στην πληθώρα αυτή διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν αρκετές αξιόλογες ιστοσελίδες ελληνόγλωσσης λογοτεχνίας που περιέχουν σημαντικό περιεχόμενο το οποίο κρίνεται άξιο μελέτης.

Το φαινόμενο της Κύπρου ήταν ένα εμπόδιο το οποίο προξένησε κάποια δυσκολία για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στην προσπάθεια να προσδιοριστεί το πού κατατάσσεται η λογοτεχνία της. Αν δηλαδή η υπερλογοτεχνία της Κύπρου θα πρέπει να συμπεριληφθεί σε αυτή της Διασποράς. Τελικά όμως αποφασίστηκε πως εφόσον επίσημη γλώσσα του κράτους είναι η Ελληνική δεν μπορεί να συμπεριληφθεί στη υπερλογοτεχνία της Διασποράς. Έτσι καθορίστηκαν ευκολότερα και τα κριτήρια τα οποία χρησιμοποιήθηκαν και τα πλαίσια εντός των οποίων διεξάγεται η έρευνα με το συμπέρασμα ότι σε περίπτωση που μια χώρα δεν έχει ως επίσημη γλώσσα της την Ελληνική ή διάλεκτο αυτής, θεωρείται ξένη. Κατ' επέκταση, αυτή η εκλογή είχε ως αποτέλεσμα ν' αναγνωριστεί η ψηφιακή λογοτεχνία όλων των θυλάκων του ελληνισμού της διασποράς, για παράδειγμα αυτό του Καναδά, της Αυστραλίας, ακόμη και της Κωνσταντινούπολης ως υπερλογοτεχνία της Διασποράς.

⁶ Ηλεκτρονικοί υπολογιστές μεγάλης ισχύος.

⁷ Ιστοσελίδα = είναι σελίδα πληροφοριών στο Διαδίκτυο πληροφορίες που λαμβάνουν το χώρο μιας συγκεκριμένης οθόνης. Ο όρος *σελίδα* πολλές φορές χρησιμεύει για να χαρακτηρίσει ένα μέρος κειμένου που αποτελεί μια ομάδα ή μια βάση πληροφοριών που ασχολείται μ' ένα ή περισσότερα θέματα. Αλλιώς *ιστοσελίδα*.

Στη μελέτη αυτή έχει ληφθεί υπ' όψη η αλματώδη εξάπλωση και η απροσδιόριστη ρευστότητα του Διαδικτύου και για ν' αντιληφθεί ο αναγνώστης σημειώνεται εδώ πως τη στιγμή αυτή είναι πιθανόν να υπάρχουν νέες παρουσίες ελληνόγλωσσης λογοτεχνίας στο χώρο ή ακόμη και να μην υπάρχουν πολλές από αυτές στις οποίες γίνεται αναφορά. Η περαιτέρω εξέλιξη αυτών των ιστοσελίδων θα εξαρτηθεί κατά πολύ από τη συρρίκνωση που ίσως υποστεί η μετάδοση της Ελληνικής γλώσσας στις επόμενες γενεές και η χρήση της από ομογενειακούς και αλλοεθνείς οργανισμούς και άτομα ανά τον κόσμο.

Το Διαδίκτυο ως μέσο δημοσίευσης λογοτεχνικών έργων

Το Διαδίκτυο σήμερα παίζει σημαντικό ρόλο στο έργο του ερευνητή. Αποτελεί ένα χώρο αποθήκευσης πληροφοριών και επικοινωνίας που είναι κοινός, πλούσιος σε υλικό και πολυγλωσσικός. Συνάμα, χαρακτηρίζεται ασταθής και κατά μερικούς ανυπόληπτος. Στην ουσία όμως είναι ένα μέσο που επιτρέπει τη λογοτεχνία ν' ανθίζει σαν έκφραση ή σαν μέθοδος δημιουργίας, σαν τέχνη ξεχωριστή που εμπλουτίζεται από γλωσσικούς παράγοντες, σχεδιάσματα, φωτογραφίες, ήχους, απαγγελίες, ακόμη και τα κινούμενα σχέδια. Η λογοτεχνία λαμβάνει μια νέα διάσταση, ένα νέο χώρο εκδήλωσης και έκφρασης.

Ο τρόπος με τον οποίο δημιουργούνται οι ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο είναι σχετικά περίπλοκος για άτομα δίχως την κατάλληλη τεχνική κατάρτιση, αλλά δεν είναι ακατόρθωτη η εκμάθηση αν υπάρχει ο χρόνος και η θέληση. Κατά τη δεκαετία του 1990 ο τεχνικός έπρεπε να βεβαιωθεί ότι οι ιστοσελίδες του είναι καταχωρημένες σε μηχανές αναζήτησης⁸ (*search engines*) για να είναι δυνατή η εντόπισή τους από το κοινό. Σήμερα, οι σύγχρονες μηχανές αναζήτησης ανιχνεύουν οι ίδιες το Διαδίκτυο και καταχωρούν αυτόματα τις σελίδες που βρίσκουν στους καταλόγους των. Η εντόπιση του κάθε υπολογιστή που βρίσκεται εντός ή συνενωμένος με το Διαδίκτυο γίνεται με τη χρήση μοναδικής ηλεκτρονικής διεύθυνσης⁹ (URL – *Uniform Resource Locator*). Οι σκοποί όμως αυτής της έρευνας δεν αποβλέπουν στην κάλυψη τρόπων δημιουργίας ιστοσελίδων.

Η Ελληνική Γλώσσα στο Διαδίκτυο

Η αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο για γλώσσες εκτός της Αγγλικής είναι σχετικά νέα, παρουσιάζοντας έτσι κάποιες δυσκολίες για την Ελληνική γλώσσα διότι τα πάντα έχουν προγραμματιστεί να λειτουργούν με βάση την Αγγλική.

⁸ Μηχανή αναζήτησης = πρόγραμμα το οποίο επιτρέπει και υποβοηθεί την αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο.

⁹ Ηλεκτρονική διεύθυνση = είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να προσδιορίζεται ο τόπος της κάθε βάσης πληροφοριών στο Διαδίκτυο και είναι μοναδικός για τον κάθε κόμβο ή βάση (π.χ. <http://www.google.com> που ανήκει στη μέθοδο αναζήτησης πληροφοριών της εταιρείας *Google*®, η διεύθυνση της οποίας είναι μοναδική). Η εντόπιση αυτών των διευθύνσεων γίνεται από τους κανονισμούς εντόπισης ονόματος κυριαρχίας (στ' αγγλικά *Domain Name Service, DNS*).

Μετά την κατασκευή των λογισμικών¹⁰ (*Operating Systems*) των *Windows*® της *Microsoft*®, τη σειρά της *Apple Computer*®, την εγκατάσταση άλλων γλωσσών στους υπολογιστές, συμβατούς μ' εκείνους που κατασκεύασε η εταιρεία *IBM*® και *McIntosh*® κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, πολλές απ' αυτές τις δυσκολίες ομαλοποιήθηκαν για πολλές άλλες γλώσσες εκτός της Αγγλικής. Αρχικά ωφελήθηκαν εκείνες που χρησιμοποιούσαν λατινικούς χαρακτήρες και αργότερα αυτές (όπως η Ελληνική) που χρησιμοποιούν μη λατινικό αλφάβητο.

Έτσι, η Ελληνική έγινε μια γλώσσα που μπορεί πλέον να υπάρχει στους υπολογιστές προς γενική χρήση έχοντας τους δικούς της κώδικες από τον οργανισμό *International Standards Organisation - ISO*. Τοιουτοτρόπως, εμφανίστηκαν τα πρώτα δείγματα ελληνικών ιστοσελίδων λογοτεχνίας της Διασποράς στο Διαδίκτυο στα μέσα του 1995. Οι κώδικες που χρησιμοποιούνται για εγκατάσταση ελληνικών κειμένων και οι οποίοι έχουν θεσπιστεί από το *International Organisation for Standardisation* (www.iso.org) είναι κυρίως δύο: οι παρόμοιοι *Greek* (ISO, τελευταία έκδοση 8859-7:2003) και *Greek* (Windows), καθώς επίσης και το *Unicode* (UTF-8).

Η μελέτη της λογοτεχνίας και η εξέλιξή της

Οι κριτικοί λογοτεχνίας της μητροπολιτικής Ελλάδας έβλεπαν συνήθως τη γλωσσική δημιουργία ομογενών σαν ένα ξεχωριστό φαινόμενο απροσδιόριστης και γεμάτης ερωτηματικά λογοτεχνίας.¹¹ Το αποτέλεσμα αυτού του διαχωρισμού έδωσε ίσως μια ελευθερία στην έκφραση, τη γλώσσα και παρουσίαση της ελληνικής λογοτεχνίας στο εξωτερικό, αλλά και από την άλλη πλευρά αποτέλεσε έμμεσα ένα "συγχωροχάρτι" στην ανεξέλεγκτη πορεία της. Μια πορεία που επιδεινώθηκε με την εισχώρηση στο Διαδίκτυο ατόμων περιορισμένης δημιουργικής ικανότητας, ανώριμης επαφής με τα ελληνικά γράμματα, απροσδιόριστα κριτήρια ή αμφίβολες μεθόδους και μέσα. Παρ' όλα αυτά όμως η προσπάθεια που έγινε προσέφερε τουλάχιστον στην ανθρωπογνωσία και δεν παύει όλη αυτή η δημιουργία να αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της λογοτεχνικής παρουσίας των Ελλήνων της Διασποράς, άσχετα από τα ποιοτικά ή ποσοτικά επίπεδα και είναι άξια έρευνας και μελέτης.

Στην περίπτωση της υπερλογοτεχνίας, η οποία είναι νέο φαινόμενο και σαν αποτέλεσμα δεν έχει μελετηθεί αρκετά ακόμη, θα πρέπει να αξιολογηθεί με διαφορετικά κριτήρια από αυτά που μέχρι σήμερα έχουν χρησιμοποιηθεί για να εξεταστεί το βάθος και η εγκυρότητά της. Είναι όμως πέραν των στόχων του μελετήματος αυτού να εξεταστούν τέτοια θέματα που ίσως θα πρέπει να απασχολήσουν πρώτα τους ίδιους τους συγγραφείς.

¹⁰ Λογισμικό = είναι ηλεκτρονικός όρος που προσδιορίζει έναν αριθμό προγραμμάτων που δίδουν απ' ευθείας οδηγίες στα διάφορα περιφερειακά εξαρτήματα ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή με αποτέλεσμα να εκτελούνται οι οδηγίες του χρήστη.

¹¹ Καναράκης, ό.π. 1987.

Εξετάζοντας τα αίτια της προσπάθειας των ομογενών να εκφραστούν δια μέσου του ηλεκτρονικού γλωσσικού πανοράματος, είναι εμφανές ότι πολλοί έχουν σαν αφετηρία τη νοσταλγία για τον τόπο καταγωγής, τον τρόπο ζωής, τη γλώσσα και την παράδοση που ενθυμούνται και από τα οποία καθοδηγούνται. Η νοσταλγική αγάπη για τη χώρα προέλευσης δίνει συνάμα τόπο στην υπερβολή, στην ομαλοποίηση των γεγονότων, στην ομορφοποίηση των χώρων και διαμερισμάτων της πατρίδας. Δηλαδή, τα έργα των συγγραφέων που εκφράζονται δια μέσου της υπερλογοτεχνίας δεν απέχουν πολύ στο νόημα και στα αίτια ενασχόλησης από την παραδοσιακή μέθοδο συγγραφής.

Από τους πρώτους Έλληνες που μετανάστευσαν για διάφορους προσωπικούς και άλλους λόγους μέχρι και τους πιο πρόσφατους, μια μεγάλη μερίδα έχουν συχνή επαφή με τη χώρα καταγωγής. Στην ξενιτιά το φαινόμενο ανάγκης για λογοτεχνική δημιουργία είναι ακόμη πιο εμφανές για λόγους διατήρησης της ελληνικότητας, των παραδόσεων και της γλώσσας. Το Διαδίκτυο δίνει αυτή τη σχετικά εύκολη πρόσβαση στη δημοσιότητα με μηδαμινές οικονομικές επιβαρύνσεις και επιπρόσθετο σκοπό έχει τη συμφιλίωση του συγγραφέα με τον οικουμενικό περίγυρο.

Άξιο λόγου είναι και το γεγονός ότι παρόλο που οι Έλληνες ομογενείς έχουν μεταναστεύσει κατά μεγάλα τακτικά διαστήματα από την πατρίδα σε διάφορες ηπείρους, δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά στη νοσταλγική τους προσέγγιση και στην προσπάθεια εξωτερίκευσης των συναισθημάτων της καταγωγής των. Όσοι εμφανίζονται στο Διαδίκτυο και ασχολούνται με την ελληνόγλωσση υπερλογοτεχνία φαίνονται να είναι υπερήφανοι για την καταγωγή τους, έτοιμοι να ικανοποιήσουν το προσωπικό χρέος που νιώθουν για τη πατρίδα.

Επαγγελματικότητα των ιστοσελίδων

Πρέπει να τονιστεί πως αν όχι όλες, οι περισσότερες ιστοσελίδες που δημιουργούνται από ομογενείς στην ελληνική γλώσσα κατασκευάζονται αφιλοκεδώς και με αρκετό μεράκι για το πολιτιστικό στοιχείο. Σαν κίνητρο χρησιμοποιείται η έκφραση και δημοσιοποίηση ιδεών παρά η υλική αμοιβή. Η έρευνα αυτή δεν έχει ανακαλύψει στο Διαδίκτυο ομογενή που να δημιουργεί σελίδες συλλογικής ή προσωπικής υπερλογοτεχνίας σε συνθήκες οικονομικής αμοιβής. Κατά συνέπεια, ο ελληνόγλωσσος συγγραφέας του εξωτερικού, που ως συνήθως δεν είναι δυνατόν να ζει από τη δημιουργία των γραπτών έργων του, καθορίζεται *ερασιτέχνης*. Ως ερασιτέχνης αφιερώνει μικρό μέρος του προσωπικού του χρόνου για τη μετάδοση της δημιουργικής του ικανότητας. Κάτι παραπλήσιο συμβαίνει και με συγγραφείς της Ελλάδας οι οποίοι κατά δεοντολογία έχουν περισσότερες ευκαιρίες να αμειφθούν από το έργο τους, εφόσον πραγματοποιηθεί η ανάλογη αποδοχή από εκδοτικούς οίκους. Ίσως έτσι μπορεί να εξηγηθεί το ότι οι Έλληνες δημιουργοί στην Ελλάδα δείχνουν μεγαλύτερη δραστηριότητα στο χώρο ελληνόγλωσσης υπερλογοτεχνίας πέρα από του ότι ανήκουν στο κέντρο.

Οι Έλληνες της Διασποράς, από πλευράς τους, δημιουργούν σήμερα τη δική τους ιστορία στην υπερλογοτεχνία. Η παρούσα βέβαια έρευνα διαπιστώνει ότι είναι ελάχιστες οι εκδόσεις λογοτεχνικών περιοδικών της Διασποράς μέσα από το Διαδίκτυο και πως δεν υπάρχει αρκετό ενδιαφέρον και αναγνώριση από τη χώρα υποδοχής κυρίως για λόγους ότι χρησιμοποιείται η ελληνική και όχι η επίσημη γλώσσα του κράτους. Αυτά όμως τα λιγοστά παραδείγματα δεν έχουν αξιολογηθεί από ερευνητές. Αποτέλεσμα είναι να μην υπάρχει αρκετή γνώση σε επιστημονικό επίπεδο γύρω από την ύπαρξη και δραστηριότητα των Ελλήνων συγγραφέων της Διασποράς στο Διαδίκτυο, εξ' ου και η παρούσα μελέτη.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας παρουσιάστηκε σχετική δυσκολία στο να εντοπιστούν τα άτομα που διατηρούν και ανανεώνουν τις ιστοσελίδες τις οποίες ξεκίνησαν. Η αρχική προσπάθεια παρέμενε στάσιμη για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Αυτό, εκτός άλλων, δείχνει ότι ο εμπνευστής ή δημιουργός δεν μπορεί να ανανεώνει τις ιστοσελίδες για πάντα, κι αν δεν υπάρξει αντικαταστάτης αυτές παραμένουν εκεί απλά για να θυμίζουν πώς κάποιος πειραματίστηκε. Ως επί το πλείστον, ένα είναι το άτομο που ξεκινάει την όλη διαδικασία με μεράκι κι ενθουσιασμό, αλλά στο διάβα της ζωής και του χρόνου, όταν συμβάντα και καταστάσεις διαφοροποιηθούν περιστασιακά εκείνο τον αυθορμητισμό τον διαδέχεται αδιαφορία που σε πολλές περιπτώσεις αγγίζει την απογοήτευση.

Παραδείγματα

Ο Πλάτων Μαλλιιάγκας, ένας σύγχρονος συγγραφέας που δημιούργησε τις ιστοσελίδες αφιερωμένες σε επιλεγμένους συγγραφείς (<http://www.angelfire.com/ma/platon>), φανερά απογοητευμένος από την έλλειψη χρόνου, επικοινωνώντας με τον γράφοντα δήλωσε: “Το ηλεκτρονικό περιοδικό ‘Τη Αμφίαλος’ ... στην ουσία είναι αποτέλεσμα προσωπικής προσπάθειας ενός ατόμου. Όπως διαπιστώσατε έχει ν’ ανανεωθεί πολλούς μήνες τώρα. Κάποτε είχα αρκετό χρόνο, όμως τώρα ελάχιστο. Δυστυχώς έτσι είναι αυτά...”, (Οκτώβριος, 2003).

Ο Κώστας Δουρίδας, δημιουργός των ιστοσελίδων με τίτλο “*The Land of Gods*” (<http://durabond.ca/gdouridas>, βλ. εικόνα στην αρχή του κειμένου μας), που είναι εγκατεστημένος στον Καναδά, έγραψε: “...Τελευταία χάθηκα για τα καλά και όχι τόσο από τα προβλήματα όσο μου φαίνεται από την ηλικία... όσο περνάει ο καιρός αποδίδω λιγότερο. Λειτουργώ φτωχότερα και δεν ξέρω τι ζητάω... μεγάλη διέξοδο στο πρόβλημά μου είναι η ιστοσελίδα μου όπου της ρίχνω και το φταιξιμο γιατί απ’ την αγάπη που της έχω με κράτησε για πολύ καιρό στην καρέκλα...”, (Ιανουάριος, 2006).

Συμπεράσματα

Λαμβάνοντας υπόψη τη ρευστότητα και την αστάθεια των ιστοσελίδων οι οποίες μπορεί μεν σήμερα να υπάρχουν αλλά μετά από κάποιο διάστημα να παύσουν,

μια περαιτέρω έρευνα μπορεί να μελετήσει τα αποτυπώματα αυτής της υπερλογοτεχνίας που χαρακτηρίζονται από ιδιότυπα γλωσσικά, πολιτιστικά και κοινωνικά στοιχεία, σηματοδύοντας την ύπαρξη και τη δραστηριότητα λογοτεχνών που έζησαν σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.

Το συμπέρασμα που βγαίνει είναι ότι οι λογοτέχνες που αποφασίζουν να εκφραστούν δια μέσου του Διαδικτύου μετά τον πρώτο ενθουσιασμό και αφού το κατακτήσουν φαίνεται να χάνουν συχνά το ενδιαφέρον τους. Αυτό ίσως γίνεται διότι η έκφραση μέσα από το Διαδίκτυο έχει το μειονέκτημα να στερεί το συγγραφέα από την προσωπική επαφή με το απομακρυσμένο ευρύτερο κοινό για λόγους άγνοιας του ποιος εκτιμά το έργο του. Παραδοσιακά ο συγγραφέας είναι συνδεδεμένος με τα γεγονότα του περιβάλλοντός του στα οποία είχε συνηθίσει να εργάζεται και τα έχει ανάγκη. Δηλαδή, παρ' όλες τις υποσχέσεις που δίνει για το μέλλον η ψηφιακή λογοτεχνική δημιουργία δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο από μian ετεροειδή μέθοδο μετάδοσης μηνυμάτων μεταξύ συγγραφέα και κοινού και σε γενικές γραμμές δεν υστερεί από διάφορους άλλους παραδοσιακούς τρόπους.

Παρατηρώντας την εξάπλωση των διαφόρων επαγγελματικών βάσεων πληροφοριών του κόσμου (κυρίως των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και της Ευρώπης) και την πρόσβαση που επιτρέπεται στις πληροφορίες αυτές μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η υπερλογοτεχνία είναι δυνατόν να θεωρηθεί μόνιμη. Οι οργανισμοί που στεγάζουν ιστοσελίδες υπερλογοτεχνίας είναι τα κατά τόπους πανεπιστήμια, βιβλιοθήκες, επαγγελματικοί και ερασιτεχνικοί πολιτιστικοί οργανισμοί, εκδοτικοί οίκοι και τέλος, ιδιώτες με ζωηρό ενδιαφέρον στη συγγραφή. Συνάμα, η ευχέρεια και ταχύτητα με την οποία μπορεί κανείς να αναζητήσει και να εντοπίσει πληροφορίες, όχι μόνον για τίτλους βιβλίων αλλά και για το περιεχόμενό τους, είναι αυτή που καταστεί το Διαδίκτυο ένα εύκολο σε πρόσβαση χώρο αποθήκευσης της ευρύτερης λογοτεχνικής παρουσίας συγγραφέων όλων των εποχών, από τους αρχαίους έως και τους νεότερους χρόνους.

Σημειώνεται επίσης, όπως έχει φανεί μέσα από την έρευνα, ότι στο χώρο της δημιουργίας ιστοσελίδων δεν είναι ισχυρή η παρουσία των γυναικών, φαινόμενο το οποίο δείχνει ότι οι γυναίκες δεν ασχολούνται το ίδιο με τους άνδρες με τη συστηματική σύνταξη συλλογικών έργων συγγραφέων σε ιστοσελίδες πολιτιστικού περιεχομένου. Υπάρχουν όμως αρκετές γυναίκες που συμπεριλαμβάνονται σαν συγγραφείς στις ιστοσελίδες άλλων.

Συνοψίζοντας την μελέτη αυτή, τα θετικά στοιχεία τα οποία εδραιώνουν την ψηφιακή λογοτεχνία σαν μια σοβαρή και φυσιολογική εξέλιξη των διαφόρων μορφών της είναι η ευελιξία της, η ευκολία με την οποία γίνεται δυνατή η ανεύρεση του περιεχομένου, η παγκόσμια διαθεσιμότητά της, η ταχύτητά της εξάπλωσής της, καθώς και οι πιθανότητες να εκτυπωθεί και να αποδοθεί ομαδικά με άλλες μορφές τέχνης πέραν των ικανοτήτων του βιβλίου. Αρνητικά στοιχεία αυτής μπορούν να θεωρηθούν η αστάθεια και ρευστότητα ως προς τη μεταβολή των κειμένων, η αδυναμία μερικών να χρησιμοποιήσουν τη νέα τεχνολογία, καθώς και η ευκολία με την οποία γίνεται δυνατή η λογοκλοπή.

Βιβλιογραφία

English/Αγγλική

Kanarakis, 1987

G. Kanarakis, *Greek Voices in Australia, A Tradition of Prose, Poetry and Drama*, Australia: Australian National University Press, reprint 1991.

Kanarakis, 1987

G. Kanarakis, *Hellenic Letters of the Greek Diaspora Since the Mid-Nineteenth Century*, Australia.

Greek/Ελληνική

Μπαμπινιώτης, 2002

Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Β΄ Έκδοση*, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.

Καραντώνης, 1990

Α. Καραντώνης, *Α΄ Εισαγωγή στη Νεότερη Ποίηση – Β΄ Γύρω από τη Σύγχρονη Ελληνική Ποίηση*, Αθήνα: Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα.

Τσάκαλος και Μπατάγιας, 1970

Γ. Τσάκαλος και Ν. Μπατάγιας, *Πανελλήνιος Ανθολογία Πεζογραφίας και Ποίησης*, Πειραιάς: Τυποκαλλιτεχνική Π. Φυτίλας.

Internet/Διαδίκτυο

Ελληνική Πολιτιστική Αδερφότητα "ΑΛΦΑ-ΒΗΤΑ", *Ελληνική Βιβλιοθήκη*, 2004

<http://www.greeklibrary.agrino.org/>

Δουρίδας Κ., *Land of Gods*, 2006 <http://durabond.ca/gdouridas/>

Δουκάκης Στράτος, *Αίολος*, 2004 <http://www.aeolos.net>

Λυκομήτρος Γ., *Καλάμι*, 2003 <http://www.kalami.net>

Πλατύρραχος Δ., *Cretan News of Australia*, 1995 <http://www.platpub.com/>

Γαριβάλδης Ι., *Ο Λόγος*, 2002 <http://www.vicnet.net.au/~hwaal/>

Μοραΐτης Ν., *Ausgreeknet*, 2003 <http://www.ausgreeknet.com>

Μοραΐτης Ν., *Anagnostis*, 2005 - 06 <http://www.anagnostis.info/>

Μαλιάγκας Π., *Γη Αμφιάλος*, 2003 <http://www.angelfire.com/ma/platon>

National Library of Australia, *Pandora Archive*, 2001, 2002, 2003

<http://nla.gov.au/nla.arc-34333/>

International Standards Organisation, *International Standards*, 2006 <http://www.iso.org>